

NÄYTTEENOTTOTOIMINTA

Tutkimuspyynnöt

Yleistä

Laboratoriotutkimukset voidaan tilata joko siten, että näytteenotto suoritetaan sairaalan osastoilla tai Y-näytteenotossa tai ns. hajautettuna näytteenottona terveyskeskuksissa. Tutkimukset tilataan atk:n välityksellä sairaalan osastoilta ja poliklinikoilta sekä niistä terveyskeskuksista, joista on yhteys sairaalan laboratorion atk-järjestelmään. Ne asiakkaat, joilla ei ole yhteyttä sairaalan atk-järjestelmään, tilaavat laboratoriotutkimukset lomakkeella ja kliinisen kemian yksikön henkilöstö siirtää tilauksen atk-järjestelmään.

Potilasta koskevat kliiniset lisätiedot kirjoitetaan tarvittaessa erilliselle lähetelomakkeelle, joka toimitetaan laboratorioon atk:lla tehtävän tilauksen ohella. Tuloksen laskemisessa tarvittavat, näytettä koskevat lisätiedot (esim. kerätyn virtsan tilavuus ja keräysaika) merkitään syöttämällä tiedot atk:lle pyynnön yhteydessä erillisen ohjeen mukaan. Jos tietoja ei voida merkitä atk:lle, merkitään ne käsin näyteastiaan kiinnitettyyn tarraan.

Laboratoriotutkimusten tilaamisessa atk-järjestelmää käyttäen noudatetaan menettelytapoja, jotka on selostettu tilaajille toimitetuissa Effic-ohjeissa.

Tilattavan tutkimuksen valinta

Tilattavien tutkimusten valintaa varten kliinisen kemian yksikön asiakkailla on käytössään seuraavat kliinisen kemian laboratoriotutkimuksia koskevat ohjeet ja luettelot:

- a) Laboratorio-ohjekirja, joka sisältää testikohtaiset tilausta, potilaan esivalmistelua, näytteenottoa, näytteen säilytystä ja mahdollista lähetystä sekä tulosten tulkintaa koskevat tiedot. Ohjekirja on nähtävissä myös kliinisen kemian yksikön kotisivulla.
- b) tutkimusrekisterituloste, joka sisältää luettelona kaikki kliinisen kemian yksikön tekemät ja ostopalveluna hankittavat laboratoriotestit
- c) laboratoriotutkimusten hinnasto.

Tutkimusten tilaustavat

Laboratoriotutkimus voidaan tilata ennakkotilauksena, lisätilauksena tai päivystystutkimuksena.

Ennakkotilausta käytetään tilattaessa tutkimuksia halutulle päivämäärälle tai laboratorion määrittelemille näytteenotto kierroille. Mikäli näytteenotto halutaan näytekierrolla kiireellisenä tai päivystyksenä, tulee tutkimuspyyntöön liittää lisähuomautuksena "päivystys". Päivystyksenä pyydetyistä näytteistä pyritään saamaan vastaus niin pian kuin mahdollista.

Lisätilausta käytetään tilattaessa tutkimuksia lisää jo aiemmin otetuista putkista. Atk-tilauksen lisäksi tilatusta laboratoriotutkimuksesta ilmoitetaan laboratorioon puhelimitse.

Mikäli laboratoriotutkimuksia halutaan otettavaksi kiertoaikojen ulkopuolella ja tällöin pyyntöön liitetään aina lisähuomautuksena "päivystys". Atk-tilauksen lisäksi päivystyksenä tilatusta laboratoriotutkimuksesta ilmoitetaan laboratorioon puhelimitse.

Erikoiskuljetusta ja siitä johtuvaa näytteenoton poikkeavaa ajoitusta edellyttävät tutkimukset (esim. lähetettävät hyytymistekijätutkimukset) tilataan atk-välitteisen tilauksen lisäksi puhelimitse laboratorion asiakaspalvelusta.

Tutkimustilausten välittyminen laboratorioon

Tutkimustilaukset, jotka sisältävät tarvittavat tiedot näytteenottoa varten, tulostuvat putkitarroina.

Vuodeosastojen potilaille ennakkotilauksena tilattujen laboratoriotutkimusten tarrat näytteenottokiertoja varten tulostuvat laboratorion tulostimeen tai näytteenottaja tulostaa ne läheteiden haun avulla. Näyteputkitarrat polikliinista näytteenottoa varten otetaan näytteenoton yhteydessä atk-järjestelmästä.

Hajautettuna näytteenottona tilattujen tutkimusten tarrat tulostetaan suoraan terveyskeskustoimipisteissä näytteenoton yhteydessä laboratorijärjestelmästä tai Seinäjoen keskussairaalassa näytteen saapumisen yhteydessä.

Tutkimusläheteiden yhdistäminen

Mikäli potilaalla on useampi lähete samalta tilaajalta, ne voidaan yhdistää laboratorijärjestelmän lähetekäsittelysivun "Yhdistä" toiminnolla. Tällöin on varmistettava, ettei useammalla läheteellä lähekkäin ole erityistä syytä mm. leikkaus tai kuvaus. Mikäli potilaasta on pyydetty useampia läheteitä eri tilaajien toimesta läheisille ajankohdille (< 2 viikkoa), pyritään ne ottamaan samalla käynnillä. Tämä on mahdollista vain, jos potilaan valmistautuminen näytteenottoon ja näytteenottoajankohta mahdollistavat yhtäaikaista näytteenoton.

Näytteenotto

Näytteenottoon liittyvä tarkempi ohjeistus on kokonaisuudessaan esitetty tässä preanalytiikan käsikirjassa.

Hajautettu näytteenotto

Hajautetussa näytteenotossa keskussairaalan potilas käy näytteenotossa oman terveyskeskuksensa laboratoriossa. Näytteenottopaikka kirjataan potilaan jatkohoito- tai ajanvaraustietoihin, mistä se siirtyy automaattisesti tilattavien laboratoriotutkimusten näytteenottopaikaksi, joka ilmoitetaan potilaalle atk-järjestelmän tuottamassa ajanvarauskirjeessä.

Hajautettuna otetut näytteet analysoidaan keskussairaalan laboratoriossa. Ne tutkimukset, joissa näytteen säilyvyys tai hoidon kiireellisyys ei salli kuljetuksesta aiheutuvaa viivettä, voidaan analysoida terveyskeskuksessa.

Toimintakokeet sekä sellaiset tutkimukset, jotka vaativat erityistä näytteenotto- ja käsittelyvälineistöä, tai joissa näytteen säilyvyys on

huono, on rajattu pois hajautetun näytteenoton piiristä, eikä niitä voi tilata atk-järjestelmän kautta hajautettuna otettavaksi.

Terveyskeskukset noudattavat näytteenotossa ja käsittelyssä Kliinisen kemian yksikön laboratoriotutkimusten ohjekirjassa olevia ohjeita sekä hajautettua näytteenottoa koskevia muita menettelytapaohjeita.

Näytteenotto erityistilanteissa

Tapauksissa, joissa näytteenotto liittyy mahdollisiin oikeudellisiin toimenpiteisiin, noudatetaan asiaa koskevia lakeja ja asetuksia sekä asiasta erikseen annettuja näytteenotto- ja menettelytapaohjeita.

Näytteiden vastaanotto ja lajittelu

Laboratorioon tuodut verinäytteet sentrifugoidaan ja lajitellaan näytteiden lajittelupisteessä.

Virtsa-, uloste- ja punktionestenäytteet käsitellään työpisteissä. Kerättyjen virtsanäytteiden tilavuudet mitataan vetokaapissa.

Näytteiden esikäsittelyn yhteydessä tarkistetaan näytteiden laatu sekä asianmukainen säilytys esim. kuljetusvaiheen ajalta. Autovalidointi järjestelmät tarkistavat näytteen laatuun liittyvät tekijät (mm. hemolyysi, ikteerisyys, lipeemisyys). analysointivaiheessa Mikäli näytteen laatu ei vastaa sille asetettuja vaatimuksia, näyte hylätään ja pyritään ottamaan uudelleen. Menettelytavat on selostettu erillisessä ohjeessa: *Menettelytavat näyteongelmissa*.

Näytteiden esikäsittely ja säilytys

Näytteiden esikäsittelystä ja niiden säilytyksestä on oma erillinen menettelytapaohjeensa.

Näytteiden kuljetus laboratorioon

Näytteiden kuljetuksesta laboratorioon on oma erillinen menettelytapaohjeensa, jonka mukaan toimitaan sekä sairaalan sisällä, että ulkopuolella.

Näytteiden kuljetus reittikuljetuksella

Seinäjoen keskussairaalan, Kuusiolinnassa Terveys Oy:n ja sairaanhoitopiirin terveyskeskusten välillä toimii arkipäivisin aikataulun mukainen autokuljetus, jota käyttäen näytteet voidaan toimittaa Seinäjoen sairaalan laboratorioon näytteenottopäivänä. Kuljetusaika on etäisyydestä riippuen puolesta tunnista viiteen tuntiin. Näytekuljetuksista on oma erillinen ohjeensa.

Kuljetuksen ajan näytteet ovat kuljetuslaatikossa telineessä tai erillisessä kylmäkuljetuskotelossa, vaadittavista säilytysolosuhteista riippuen. Näytekuljetuksista ja niiden lämpötilaseurannasta on oma erillinen ohjeensa. Saapuneiden näytteiden kelpoisuus tarkistetaan edellä esitetyn ohjeen mukaan näytteitä vastaanotettaessa. Sairaanhoitopiirin ulkopuolelta näytteet Seinäjoen keskussairaalan laboratorioon tulevat rahtitaksilla, postitse tai linja-autolla. Näytteet analysoidaan samana päivänä tai siirretään ohjeiden mukaan esikäsiteltynä oikeaan säilytyslämpötilaan.

Näytteiden lähettäminen

Lähetettävät näytteet käsitellään ja lähetetään asianomaisen testauslaboratorion ohjeiden mukaisesti.

Arkipäivisin näytteet lähetetään alihankkijalaboratorioon yleensä näytteenottopäivänä omilla reittisopimuskuljetuksilla. Mikäli näyte lähetetään sellaiseen laboratorioon, jossa ei ole lauantaina vastaanottoa, lähetetään näyte vasta maanantaina. Alihankkijalaboratorioihin, joihin lähetetään harvemmin (esim. ISLAB), näytteet lähetetään postin kautta.

Suurin osa näytteistä lähetetään huoneenlämmössä. Tarvittaessa näytteet lähetetään kylmäkuljetuksena ja pakastetut näytteet lähetetään hiilihappojäissä pikapakettina.

Näytteet, jotka ovat kiireellisiä tai niiden on oltava testauslaboratoriossa näytteenottopäivänä, lähetetään taksilla. Lähetettävien näytteiden tarkemmat käsittely-, pakkaus- ja lähetysohjeet löytyvät jokaisesta kliinisen kemian laboratoriosta.

Näytteiden ja näytteenottotarvikkeiden hävittäminen

Näytteiden ja näytteenottotarvikkeiden hävittäminen toteutetaan sairaanhoitopiirin jäteohjeistuksen mukaisesti. Kaikki neulat hävitetään suoraan riskijäteastioihin.

Vastuhenkilöt

Osastonhoitaja

Muutokset

Versio 1.1: Ohjeeseen sivulle. 2 on lisätty kappale ”Tutkimusläheteiden yhdistäminen”.

Versio 1.2: Poistettu Yleistä -kappaleesta viittaus ATK-käsikirjaan, sekä Tutkimusten välittyminen laboratorioon -kappaleesta tekstiä täsmennetty

Versio 1.3: Tutkimusten tilaustavat -kohta tarkennettu. Näytteiden vastaanotto ja lajittelu sekä Näytteiden lähettäminen -kohtia täsmennetty. Tutkimusläheteiden yhdistäminen -kohtaa täsmennetty

Versio 1.4: Ohjeistettu näytteiden ja näytteenottotarvikkeiden hävittäminen sairaanhoitopiirin ohjeistuksen mukaan. Lisätty tieto neulojen hävittämisestä suoraan riskijäteastiaan.

Versio 1.5: Poistettu maininnat Ähtärin sairaalasta

Versio 1.6: Päivitetty näytteiden vastaanottoa ja lajittelutoimintaa sekä lähettämistä koskevia kappaleita.